

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

Klačno 4/2201, 034 01 Ružomberok

Vzdelávanie žiakov s vývinovými poruchami učenia /Spracovala PaedDr. Staňová Z./

Špecifické vývinové poruchy učenia sú oslabenia v schopnostiach a funkciách primárne potrebných k získaniu výukových zručností, alebo v súhre týchto schopností a funkcií pri inteligencii v pásme normy. Oslabenie sa týka niektorých funkcií kognitívnych, motorických, pamäťových, rečových, intermodality a seriality.

Špecifické vývinové poruchy učenia sa málokedy vyskytujú izolovane /najčastejšie býva izolovaná dysgrafia/, ale skôr v kombinácii dvoch, troch, prípadne viacerých porúch.

Dyslexia – je porucha prejavujúca sa v čítaní. Úroveň čítania je nižšia než všeobecná inteligencia. Môže postihovať rýchlosť, techniku, presnosť čítania a porozumenie textu.

Prejavy:

- zámena opticky podobných písmen napr. b-d, s-z, m-n, u-n ...
- zámena písmen, ktorých fonémy sú akusticky podobné napr. b-p, ž-š, t-d, s-z, k-g...
- zámena funkčne podobných písmen, napr. samohlások a-o-e-u, spoluhlások h-k-l
- kinetická inverzia písmen /zámena poradia písmen v čítaných slovách/
- nerešpektovanie počtu písmen v slovách, počtu slov vo vetách / vynechávanie písmen, vkladanie samohlások do spoluhláskových skupín, vynechávanie akejkoľvek časti slova
- nepoznávanie všetkých písmen, viazne spojenie písmeno-fonéma, spomínanie, zjavná neistota
- ťažkosti pri prechode od slabikovania k plynulému čítaniu
- nerozlišovanie kvality písmen, slabík / zanedbávanie dĺžňov, nesprávne čítanie mäkkých a tvrdých slabík di, ti, ni, li, dy, ty, ny, ly, prípadne zámena týchto slabík /
- často sa vyskytuje dvojité čítanie

Dysgrafia – je znížená schopnosť až neschopnosť osvojiť si zručnosť písania. Porucha postihuje grafickú /formálnu stránku / písomného prejavu, nie obsahovú.

Prejavy:

- nedodržovanie veľkosti a tvaru písmen
- dysgrafik si často nepamätá tvar písmena, dlho si naň spomína, nevie ho napodobniť
- nesprávny sklon písma
- nedodržovanie liniatúry
- zrkadlové tvary písmen
- zámeny grafém, najčastejšie sa vyskytuje zámena a/o, m/n, b/d, z/s, p/b, h/ch, k/g, š/ž, h/k/l,
- písanie neobratné
- písmo neúhľadné, až nečitateľné
- línie a ťahy ostré, neplynulé
- zvýšený tlak na podložku
- nesprávny úchop pera

Dysortografia – je porucha učenia prejavujúca sa v pravopise. Nepostihuje celú oblasť gramatiky, týka sa len tzv. špecifických dysortografických javov.

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

Klačno 4/2201, 034 01 Ružomberok

Prejavy:

- ťažkosti v diferenciacii mäkkých a tvrdých slabík dy/di, ty/ti, ny/ni, ly/li
- písanie slabík di, ti, ni, li, de, te, ne, le s mäkčeňom
- problematická diskriminácia krátkych a dlhých samohlások
- nerešpektovanie poradia písmen v slovách, vynechávanie písmen, prehadzovanie poradia písmen v slovách, vkladanie samohlások do spoluhláskových skupín, pridávanie písmen
- nevládnutá analýza viet, spájanie slov vo vetách
- rozdelené písanie slov

Deti trpiace dysortografiou majú často slabší jazykový cit, ťažkosti v aplikácii pravopisných pravidiel.

Dyskalkúlia – je porucha matematických schopností. Ide o významne narušenú štruktúru vlôh pre matematiku pri normálnej úrovni a štruktúre všeobecnej inteligencie, s výnimkou matematického faktora. Dyskalkúlia znamená zaostávanie v schopnosti rozumieť matematickým pojmom, vzťahom a uplatňovať ich pri riešení matematických úloh.

Prejavy:

1. Praktognostická dyskalkúlia

- dieťa nedokáže primerane matematicky manipulovať s konkrétnymi alebo nakreslenými symbolmi. Matematickou manipuláciou rozumieme tvorenie skupín podľa nejakého spoločného znaku napr. farby, veľkosti, tvaru
- dieťa má ťažkosti zoradiť predmety podľa veľkosti, dĺžky atď.
- nedokáže porovnávať skupinky podľa počtu
- nevie odhadovať počet predmetov bez zratúvania
- v geometrii – ťažkosti v diferenciacii geometrických tvarov

2. Verbálna dyskalkúlia

- dieťa má ťažkosti v slovnom označovaní množstiev, počtov predmetov, číslic, operačných znakov, či aritmetických úkonov
- nedokáže ukázať slovne udaný počet prstov, predmetov, alebo naopak označiť číslou
- počet ukázaných predmetov či hodnotu napísaného čísla
- nevie verbalizovať rad čísel usporiadaných podľa určitého princípu napr. číselný rad v smere vzostupnom a zostupnom, násobky čísel, párne a nepárne čísla

3. Lexická dyskalkúlia

- dieťa nevie čítať matematické symboly /čísllice, operačné znaky/
- zamieňa operačné symboly napr. + za -, . za :,
- nie je schopné prečítať viacmiestne číslo s nulami, čísla napísané zvisle
- zamieňa tvarovo podobné čísla napr. 6/9, 3/8, rímske číslice IV – VI, číslo 356 prečíta ako 3, 5, 6

4. Grafická dyskalkúlia

- dieťa nevie písať matematické znaky, číslice atď.
- má ťažkosti pri písaní viacmiestnych čísel /píše ich v opačno poradí, zabúda písať nuly/
- píše neprímerane veľké číslice, písomný prejav je neúhľadný
- pri písaní pod seba nie je žiak schopný umiestňovať jednotky pod jednotky, desiatky pod desiatky atď.

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

Klačno 4/2201, 034 01 Ružomberok

- v geometrii sa objavujú problémy pri rysovaní

5. Operačná dyskalkúlia

- dieťa nie je schopné prevádzať matematické operácie – sčítanie, odčítanie, násobenie...
- často sa objavujú zámery operácií /sčítanie-odčítanie/
- deti s operačnou dyskalkúliou sa často uchýľujú k písomnému počítaniu aj takých príkladov, ktoré možno ľahko zvládnuť aj spamäti
- žiaci s operačnou dyskalkúliou majú problémy pri riešení kombinovaných úloh, kde je potrebné udržať v pamäti jednotlivé výsledky /tzv. reťaz 5+3+8-2/

6. Ideognostická dyskalkúlia

- nedostatky v pojmovej činnosti, v chápaní matematických pojmov a vzťahov medzi nimi
- nedostatky v číselnom rade /počítanie po 2, po 5 atď./
- číslo 6 vedia prečítať aj napísať, ale nechápu, že 6 je 2.3, 3+3, 10-4
- ťažkosti sa prejavujú v slovných úlohách, dieťa nie je schopné previesť z praxe vychádzajúcu úlohu do systému číslíc a riešiť ju

Príčiny:

- drobné poškodenie mozgu – ĽMD = ADD, ADHD
- dedičnosť
- hereditárno-encefalopatická – kombinácia oboch predchádzajúcich príčin
- neurotická
- nejasná

Diagnostika:

- pedagogická diagnostika /učiteľ/
- psychologické vyšetrenie
- špeciálno-pedagogické vyšetrenie
- prípadne iné odborné vyšetrenia /neurologické, logopedické.../

Organizácia nápravnej starostlivosti:

- žiak so ŠVPU v bežnej triede ZŠ, primerané formy preverovania vedomostí žiaka /podľa odporúčania špeciálneho pedagóga/, nápravnú /reedukačnú/ starostlivosť realizuje školský špeciálny pedagóg v ZŠ
- žiak so ŠVPU v bežnej triede ZŠ evidovaný ako individuálne integrovaný /začlenený/, má vypracovaný IVVP /Individuálny výchovno-vzdelávací program/, primerané metódy a formy preverovania vedomostí žiaka, reedukačná starostlivosť pod vedením školského špeciálneho pedagóga v ZŠ
- žiak so ŠVPU sa vzdeláva v špeciálnej triede pre žiakov s poruchami učenia v bežnej ZŠ

Hodnotenie detí so špecifickými vývinovými poruchami učenia:

- Metodický pokyn č. 7/2009 R /Príloha č. 4/ s platnosťou od 01.05.2009
- záväzné dokumenty POP
- školský zákon č. 245/2008
- Pokyny k vyplneniu Návrhu s platnosťou od 01.01.2009

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

Klačno 4/2201, 034 01 Ružomberok

Metódy tolerancie a hodnotenia žiakov so špecifickými vývinovými poruchami učenia v podmienkach ZŠ:

Každé dieťa je svojim spôsobom originálne, neexistuje jeden jednoduchý predpis, ako s týmito deťmi pracovať. Vždy je nutné vychádzať z konkrétneho prípadu, metódy a formy hodnotenia individualizovať. Aj napriek tomu platí niekoľko zásad, ktoré majú všeobecné použitie a prácu s deťmi so ŠVPU nám uľahčujú.

Všeobecné zásady:

- veľmi záleží na taktnom prístupe učiteľa
- vhodným spôsobom vysvetlíť ostatným žiakom rozdielny prístup k hodnoteniu detí so ŠVPU
- dať dieťaťu možnosť zažiť pocit úspešnosti, chváliť ich aj za prejavenu snahu a malé pokroky
- citlivo individualizovať výber prostriedkov a metód, ktorými chceme zaistiť úspešnosť žiakov so ŠVPU. To znamená, že je potrebné vždy vychádzať z konkrétnych znalostí o problémoch žiaka získaných zo správ z psychologického a špeciálno-pedagogického vyšetrenia, z údajov získaných od rodičov dieťaťa a z poznatkov získaných pri výuke a pozorovania žiaka.
- hodnotiť len to, čo stihlo vypracovať, snažiť sa rozpoznať jeho skutočné znalosti neskreslené poruchou učenia
- dať žiakovi k dispozícii pomôcky, ktoré mu pomôžu prekonať prejavy špecifickej poruchy učenia /napr. tabuľku písmen, dyslektickú tabuľku, čítacie okienko .../
- zoznámiť i ostatných učiteľov, ktorí žiaka vyučujú, so špecifikami jeho poruchy a metódami hodnotenia a tolerancie
- dôležitým predpokladom úspešnosti dieťaťa so ŠVPU je, že nebude vystavované činnostiam, v ktorých vzhľadom na svoju poruchu nemôže podávať optimálny výkon /napr. klasické diktáty u dysortografikov, dlhé prepisovanie u dysgrafikov, hlasné čítanie dyslektikov, desaťminútovky u dyskalkulikov atď./
- u dyslektikov a kombinovaných porúch preferujeme ústne skúšanie, pracovné listy s menším množstvom textu a s veľkosťou písma, ktorá zodpovedá čítacím schopnostiam žiaka, u dysgrafikov pracovné listy s možnosťou voľby správnej odpovede atď.

Konkrétne možnosti hodnotenia a preverovania vedomostí žiakov so ŠVPU:

Diktáty

- písanie diktátov klasickým spôsobom je ako forma zisťovania pravopisných znalostí žiakov so ŠVPU väčšinou nevhodná
- náhradné formy – ústna forma, doplnňovacie cvičenie, rôzne druhy pracovných listov s použitím fólie, špeciálne programy pre slovenský jazyk používané v počítačovej technike

Ak so žiakmi so ŠVPU diktát píšeme, riadime sa týmito zásadami:

- diktát by mal mať žiak so ŠVPU vopred precvičený
- prispôbiť tempo diktovania tempu písania takéhoto žiaka. Ak je tempo písania žiaka veľmi pomalé, píše len to, čo stihne napísať /kľúčové slová zamerané na preverovaný pravopisný jav/. Na tomto spôsobe sa s dieťaťom vopred dohodneme.
- poskytnúť žiakovi dlhší čas na kontrolu napísaného, zbierať mu zošit ako poslednému /túto formu volíme u detí s miernejšou formou poruchy/
- pri spoločnej ústnej kontrole diktátu dať žiakovi so ŠVPU čo najväčší priestor k uplatneniu jeho znalostí, zistíme tak skutočné vedomosti žiaka neskreslené poruchou
- diktát pripraviť ako doplnňovačku, k doplnňovaniu je možné použiť aj pracovné listy s fóliami, alebo dať k doplneniu nie celý diktát, ale len tie slová, v ktorých sledujeme určitý pravopisný jav. Eliminujeme tak nárast zbytočných špecifických chýb plynúcich z poruchy.

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

Klačno 4/2201, 034 01 Ružomberok

- pri písaní diktátu nechať dieťaťu k dispozícii korekčné pomôcky napr. tabuľku písmen, slabík a pod. Dieťa sa s ňou musí naučiť pracovať a rýchlo sa v nej orientovať.
- umožniť dieťaťu tiché predriekavanie /dieťa si diktuje slová po jednotlivých písmenách/, hlavne u detí s ťažkosťami v sluchovej analýze.
- vynechať alebo aspoň obmedziť písanie časovo limitovaných diktátov izolovaných slov /tzv. päťminútovky, desaťminútovky/. Ak už volíme túto formu, deťom so ŠVPU dávame k napísaniu menšie množstvo slov /asi polovicu a časovo neobmedzujeme ich napísanie a kontrolu.

Pri hodnotení a oprave diktátov:

- zaznamenávame iba počet chýb
- využívame možnosti slovného hodnotenia – slovne zaznamenáme všetko čo dieťa zvládlo, čo zatiaľ nie a skončíme vyjadrením nádeje, že v budúcnosti určite dosiahne ešte lepšie výsledky
- chyby neopravovať červenou. Dieťa má tendenciu zapamätať si to, čo je touto farbou zvýraznené, t.j. vlastný chybný tvar slova. Vhodné je používať inú farbu. Dieťa by malo opravovať diktát podľa správne napísanej predlohy s vyznačením slov, v ktorých urobilo chybu.
- zvýrazniť slová, ktoré sú napísané správne /u žiakov s ťažkou formou poruchy, kde je v písomnom prejave prevaha nesprávne napísaných slov/
- slová, v ktorých dieťa urobilo chybu, vypíšeme pod diktát. Dieťa ich jedenkrát odpíše.
- zaviesť žiakovi zošit na evidenciu slov, v ktorých dieťa urobilo chybu
- zručnejší pedagógovia môžu diferencovať chyby vyplývajúce z dysortografie a dysgrafie a pravopisné chyby. V hodnotení diktátu zaznamenať pomer chýb pravopisných a chýb vyplývajúcich zo ŠVPU.

U dysortografikov sa najmä vo vyšších ročníkoch objavuje v diktátoch väčšie množstvo pravopisných chýb. Svojim spôsobom sa jedná o chyby plynúce z poruchy. Ich príčinou totiž býva to, že dlhodobým pôsobením nekorigovanej poruchy dieťa prestáva zvládať učivo. Často pravopisné pravidlá poznajú, ale nedokážu ich uplatniť v diktáte /tréma zo skúškového situácie, z očakávania ďalšieho neúspechu, z nedostatku času/.

Aj u týchto detí sa môžeme stretnúť s chybami z neznalosti, z nedbalosti, nedostatočnej prípravy na výuku, nedostatkami snahy. Dôležité je, aby sme opatreniami, ktoré urobíme, podnietili záujem žiaka o výuku a obmedzili jeho prípadnú snahu sa na poruchu spoliehať, vyhovárať.

Písanie:

- dbať na správne sedenie pri písaní
- dbať na správne držanie písacieho nástroja, prípadne dať dieťaťu násadku na správny úchop pera
- k písaniu používať vhodné písacie potreby
- využívať pomocné linajky
- zaraďovať uvoľňovacie cviky /u dysgrafikov/
- nenútiť dieťa k dlhodobému dopisovaniu, prepisovaniu
- nechať ho písať len to najdôležitejšie, zredukovať množstvo textu
- viesť dieťa k používaniu tlačenej písma, počítačovej techniky /ťažšie formy dysgrafie/
- u žiakov s dysgrafiou nehodnotiť známku úpravu

Čítanie:

- neporovnávať výkon žiaka s dyslexiou s výkonom žiaka bez poruchy, ale ani výkony jednotlivých dyslektikov
- nevyvolávať žiaka s dyslexiou k hlasnému čítaniu pred celou triedou
- viesť žiaka k používaniu správnej techniky čítania
- tolerovať pomalšie tempo čítania žiaka

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

Klačno 4/2201, 034 01 Ružomberok

- umožniť žiakovi používať korekčné pomôcky napr. čítacie okienko, záložky, farebné fólie
- k domácej príprave zadávať žiakovi len primeranú časť textu /I. stupeň ZŠ/
- na hodinách čítania zaraďovať čítacie rozcvičky /čítanie písmen, slabík, slov/
- nacvičiť čítanie a výslovnosť náročnejších slov
- netrestať dieťa, keď po vyvolaní nevie, kde má začať čítať
- neupozorňovať na chyby v čítaní slovami s negatívnym spôsobom /napr. zle, zase chyba.../. ale slovami „pozor“, „opatrne“
- k čítaniu používať vhodné texty napr. väčšie písmo, text členený na odstavce, použitie obrázkov
- knihu pre domáce čítanie by si dieťa malo vyberať samo
- vo vyšších ročníkoch, kde je povinné čítanie, využívať nahrávky primeranej časti diela

Cudzí jazyk:

- zamerať sa na osvojenie si určitej najdôležitejšej slovnej zásoby, vetných a slovných spojení predovšetkým pomocou sluchu /sluchovou cestou/ - magnetofón, diktafón, predčítavanie rodičom, učiteľom atď.
- využívame vo väčšej miere názor a konkretizáciu
- nenútiť deti k doslovným prekladom
- sústrediť sa na praktické použitie jazyka
- čítanie dlhších textov v cudzom jazyku výrazne obmedzujeme
- zamerať sa na správnu, nie na perfektnú výslovnosť
- používať dopĺňovanie vhodných slov do viet /ústna forma/
- postupovať podľa individuálneho plánu /ak je dieťa evidované ako ind. integrované a podľa odporúčania špeciálneho pedagóga/
- pri hodnotení a klasifikácii brať do úvahy zvládanie cudzieho jazyka v ústnej podobe /čítanie a písanú formu do hodnotenia nezahrňujeme/

Matematika:

V matematike majú najväčšie problémy žiaci s dyskalkúliou. Je potrebné odlišiť problémy spôsobené poruchou od tých, ktoré zodpovedajú nižšej inteligencii. Porucha sa týka viac ovládania základných matematických úkonov /sčítania, odčítania, násobenia, delenia/ ako abstraktnejších matematických vedomostí. V matematike však majú aj problém deti s diagnostikovanou dyslexiou /slovné úlohy, zadania v písomných prácach, zošitoch atď./, dysgrafiou /zápisy, geometrické učivo atď./.

- používanie päťminútoviek je u detí so ŠVPU nevhodné
- zaistiť dostatočné množstvo názorných pomôcok
- umožniť žiakom používať kompenzačné a korekčné pomôcky /číselná os, tabuľka, násobkov, kalkulačka atď./ - podľa odporúčania špeciálneho pedagóga
- pri hodnotení brať do úvahy správnosť v jednotlivých krokoch riešenia
- často kontrolovať pochopenie zadania úlohy a správnosť postupu
- umožniť medzikroky, pomocné výpočty
- rešpektovať pomalšie tempo
- preferovať ústnu formu skúšania
- do hodnotenia nezahrňovať chyby plynúce z poruchy napr. zámenu číslíc, matematických, symbolov, posun číslíc pri písomnom sčítaní a odčítaní, keď píšú čísla pod seba, zlyhávanie pri počítaní pamäti

Postupovať podľa odporúčaní špeciálneho pedagóga.

ZÁKLADNÁ ŠKOLA

Klačno 4/2201, 034 01 Ružomberok

Ostatné predmety:

- v písomných prácach voliť takú formu, aby stačila len krátka odpoveď /najlepšie s voľbou správnej odpovede/
- nenechávať dieťa zbytočne písať dlhé poznámky. Často sú zápisy žiaka s dysgrafiou nečitateľné, dieťa sa z nich nemôže učiť.
- nechať dieťa zapísať si najdôležitejšie body, prípadne poveriť spolužiaka, aby písal cez kopír, označiť najdôležitejšie učivo v učebnici, vopred pripraviť poznámky pre žiaka.
- pri písomných prácach prečítať, prípadne skontrolovať pochopenie zadania úlohy, pripraviť zadania v zvukovej podobe / u žiakov s dyslexiou/
- na hodinách vlastivedy, zemepisu brať do úvahy, že žiaci so ŠVPU majú často problémy s priestorovou a pravoľavou orientáciou
- preferovať ústnu formu skúšania
- v predmetoch, kde je žiak s dyslexiou závislý na čítaní textu /prírodoveda, vlastiveda, zemepis, dejepis, prírodopis atď./ častejšie kontrolovať pochopenie textu, vyznačovať žiakovi najdôležitejšie fakty. Naučiť žiaka a jeho rodičov takto postupovať pri domácej príprave, brať do úvahy, že sa učí „sluchovou cestou“ /pre domácu prípravu možnosť použitia magnetofónu, diktafónu a pod./

Skutočná kvalita učiteľa sa prejaví práve v tom, aký postoj zaujme k problémovému dieťaťu. Nie je umenie dokázať týmto deťom, že niečo nevedia, ale je umenie dať im príležitosť ukázať, že niečo vedia.